

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: Vliv některých rodinných okolností na využití volného času dítěte
Autor: Markéta Kavanová
Posudek vypracoval: PaedDr. Petr Bauman

Posuzovaná diplomová práce se zabývá problematikou vlivu vybraných charakteristik rodiny na využití volného času dětí staršího školního věku. Problém zpracovává jednak po stránce teoretických východisek, jednak jako empirickou sondu na dvou místech jihočeského kraje.

Práce je přehledně členěna do pěti základních kapitol. První čtyři kapitoly jsou věnovány zmapování teoretických aspektů výzkumného problému, pátá kapitola prezentuje vlastní výzkumné šetření diplomandky. V příloze pak nalezneme podrobnější tabulky a komentáře vážící se k informacím prezentovaným v páté kapitole.

Jazyková a formální stránka práce, použité zdroje

Práce je psána čtivým a živým jazykem; jazykové chyby se sice vyskytují, nikoli však v míře převyšující standard diplomových prací. Stylistika práce je celkově na velmi dobré úrovni, pouze některé vazby spíše než obsahovou logiku odrážejí nesprávný překlad z němčiny převzatých výrazů (např. „potřeby volného času“, „motivace volného času“). Rovněž nepovažuji za šťastné hovořit v anglickém abstraktu o práci jako o „disseration“.

Po stránce formální úpravy je práce poměrně pečlivá, neshledal jsem žádné zásadní nedostatky. V seznamu použitých zdrojů je uvedeno 31 položek, nefigurují mezi nimi žádné odkazy na stati či výzkumné zprávy publikované v odborných časopisech, chybí zde také uvedení skript F. Zicha, na něž se odkazuje na str. 28-29. Očekával bych zde rovněž odkazy na výzkumné monografie věnované problematice dětí, mládeže a volného času (např. Sak aj.). Formální požadavky na rozsah diplomové práce byly splněny.

Obsahová stránka práce

Práce působí celkově rozporuplným dojmem. Při zběžném prolistování se jeví jako nadstandardní, a to jak rozsahem, tak způsobem zpracování (podobně rozsáhlé empirické šetření se od diplomandů na TF JU běžně neočekává). Při podrobnějším čtení se však objeví řada otazníků.

Obecně vzato, už samotný cíl práce není formulován příliš šťastně: „zjistit, zda různé aspekty rodiny mohou mít vliv na využívání volného času dítěte.“ Jedná se o otázku poměrně obecně formulovanou a dost možná i s předem známou odpovědí, snad také proto teoretická část o celkovém rozsahu 51 stran nenabízí víc než jen (poměrně zdařilou) kompilaci textů na téma „rodina a volný čas“. Její provázanost s empirickou sondou je dle mého mínění pouze dílčí a nedostatečná. Nenabízí například žádné podrobnější zmapování dřívějších výzkumných šetření, které se dané problematiky dotýkají. Např. na str. se uvádí, že „Celá řada studií zaznamenala rozdílný přístup rodičů ke vzdělávání a volnému času podle sociálních tříd.“ Žel, konkrétnější informace o těchto nebo jiných studiích nám diplomandka zůstává dlužna. Namísto toho předkládá nepříliš uspořádané výčty definic rodiny, volného času apod. Místy také poněkud odbočuje od řešeného problému: např. kapitola 1.2.2 Druhy rodin podle funkčnosti (str. 14-16), je také otázkou, jak se zkoumaným problémem souvisí kapitoly 1.4 Funkce rodiny, 1.5 Metody a formy výchovy v rodině, 3.2 Funkce volného času či problematika školní úspěšnosti řešená na str. 35-36. Diplomandka se také příliš nepokouší vystoupit ze stínu autorů, z nichž čerpá. Např. když přejímá dělení zájmových činností, uvádí mezi nimi také činnosti pracovně technické, k nimž pak mj. řadí také práci na počítači. Nijak přitom nereflakuje rozdíl mezi „prací na počítači“ a hraním počítačových her. Podrobnější vysvětlení by rovněž zasluhovalo tvrzení uvedené na str. 54: „Pocit nudy se dostaví, jestliže dítě určitou činnost neprožívá, ale pouze užívá.“

Žel, byť je empirická část práce vzhledem k požadavkům kladeným na diplomové práce na TF JU nadstandardní, nedostatky teoretické části příliš nekompensuje. Je jistě třeba vysoce ocenit zájem diplomandky o zpracovávané téma a úsilí, které při realizaci empirického šetření vynaložila. Shromáždila poměrně velké množství cenného empirického materiálu. Rovněž dotazník je konstruován velmi dobře. (Snad jen znění otázky 10, „Co pro Tebe volný čas znamená?“, lze chápat poněkud nejednoznačně). Za nedostatečnou však považuji kvalitu vyhodnocení a interpretace získaných dat (viz níže). Chybí rovněž diskuse zjištěných výsledků, tj. konfrontace se zjištěními dřívějších výzkumů, které s problematikou souvisejí.

Některé příklady připomínek k prezentaci a interpretaci výsledků výzkumné sondy:

- Na str. 61 se uvádí: „Otázkami, které jsem uvedl v dotazníku, bych chtěla potvrdit či vyvrátit, zda se v dnešní době zájem o volný čas a jeho smysluplné trávení zvětšuje.“ Pokud ovšem byl toto cíl výzkumné sondy, položené otázky je nutno považovat za neadekvátní: soustředí se pouze na aktuální stav; vývoj či změny sledovaných kategorií nijak nepostihují.
- Otázka č. 20 v dotazníku zní: „Pokládáš z nějakého důvodu za přínosné uskutečňování koníčků ve svém volném čase?“ V interpretaci zjištěných dat však diplomandka hovoří o tom, zda respondent „považuje trávení volného času za přínosné“. Toto je dle mého mínění přílišný významový posun. 21% negativních odpovědí pak nemusí vůbec znamenat, že tito respondenti nepovažují za přínosné trávení volného času obecně, mohou tím pouze přiznávat, že za „nepřínosné“ považují (některé) své „koníčky“ (např. sledování televize, poslech hudby, hraní počítačových her

apod.). V tomto případě by pak jistě bylo zajímavé sledovat, jak negativní nebo pozitivní odpovědi korespondují s uváděnými zájmy.

- Tab. č. 2 je interpretována tak, že „vliv pořadí narození respondenta mezi sourozenci není zřejmý“. Toto však není dáno neprůkazností dat, spíše jejich nedostatečným zřehledněním (nedostatečnou schopností diplomandky tato data „přečíst“). Pokud odpovědi vyjádříme nikoli v absolutních číslech ale jako poměry, zjistíme například, že poměr kladných a záporných odpovědí je u nejstarších sourozenců (1,25:1) výrazně nižší než u sourozenců nejmladších (5,5:1)!
- Jednotlivé sledované aspekty jsou mj. vyhodnocovány ve vztahu k zaměstnání otce nebo matky (každá kategorie zvlášť), jistě by však pro interpretaci alespoň některých zjištění bylo zajímavé a prospěšné sledovat také celkovou vzdělanostní úroveň obou rodičů dohromady. Např. v tabulce 3 se ukazuje, že u dětí, jejichž otec je vysokoškolák, je poměr kladných a záporných odpovědí poměrně nízký (1,5:1), naopak u dětí, jejichž matka má VŠ vzdělání, je tento poměr výrazně vyšší (9:0). Otevírá se zde řada zajímavých otázek, které však zůstávají bez povšimnutí.
- Problematická je rovněž interpretace tabulky 3. Zcela je zde pominuta skutečnost, že zdaleka největší podíl kladných odpovědí se vyskytoval u dětí, jejichž otec má SŠ vzdělání s maturitou (12,3:1).
- Vyhodnocení dat u žádného faktoru nezohledňuje statistickou významnost zjištěných rozdílů.
- Některé formulace jsou zavádějící, např. str. 65: „Kladně odpověděli také všichni otcové samostatně činní...“
- Vzhledem ke konstrukci dotazníku je kategorizace sociálních tříd rodičů použitá v interpretaci výsledků nevhodná. Pokud např. 14letý respondent ve volné odpovědi uvedl, že jeho rodič je „podnikatel“, nemůžeme zcela s jistotou říci, zda této odpovědi odpovídá sociologická kategorie „podnikatel“ (osoba samostatně činná se zaměstnanci), nebo „pouze“ osoba samostatně činná bez zaměstnanců.
- Pod grafem 3a (str. 66) je uvedeno tvrzení: „Z uvedeného grafu vyplývá, že většina dotázaných zájmové kroužky nenavštěvuje vůbec.“, což je zjevná nepravda. Z odpovědí vyplývá, že 100 respondentů navštěvuje celkem 172 kroužků.
- Informace z grafu 4 je možné přijmout jen s výhradami; vyhodnocování dotazníků by zřejmě zasloužilo větší pozornost: např. v ilustračním vyplněném dotazníku uvedeném v příloze respondent uvádí, že hraje na hudební nástroj, navštěvuje turistický kroužek, hraje 3-4x týdně házenou a pingpong, dále 1-2x týdně tenis/badminton a chodí do Pionýra, přičemž v otázce 15 zatrh(a) pouze ZUŠ.
- Tvrzení na str. 76 zní: „většina dotazovaných tráví svůj volný čas stejně jako spolužáci“, podobně i následující formulace. Nerespektuje tak rozdíl mezi výpovědí o objektivní skutečnosti a subjektivním pocitu respondentů.
- Vyhodnocení odpovědí neřeší rozdíly mezi chlapci a dívkami, i když je volba pohlaví v dotazníku zahrnuta.
- atd.

Závěr

Předložená práce splňuje formální požadavky kladené na magisterské práce, proto ji **doporučuji k obhajobě**, ovšem s výhradami: nabízí průměrnou kvalitu teoretické části doplněnou o empirické šetření, jehož vyhodnocení bych doporučoval zpracovat.

V Českých Budějovicích, 6. února 2009.

